

Aktuální stav sektoru biomléka v ČR

To, že sektor biomléka v ČR prochází problematickým obdobím, je všeobecně známý fakt. Nejvíce pocítují problémy právě ekologičtí zemědělci – producenti biomléka. Příčin je však několik a i mezi jednotlivými druhy biomléka (kravské, kozí, ovčí) jsou velké rozdíly.

Historický vývoj produkce biomléka v ČR

Od roku 1992 začíná silný tlak na utlumení zemědělské produkce (snížení zornění) vyplývající zejména z transformačního procesu. Ekonomická ztrátovost chovu dojníc a dotace na zatravnění vedly k tomu, že řada hlavně podhorských a horských podniků, převedla své hospodaření směrem k chovu KBTPM, tento trend extenzivního způsobu chovu následoval i po vstupu ČR do EU.

Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR %

Plochy	1999	2001	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Orná půda	12,44	8,78	8,78	7,70	8,10	8,40	9,43	10,30	11,38	12,27
TTP	86,72	89,69	89,69	90,90	82,40	82,20	82,42	82,42	82,63	82,38
Trvalé kultury	0,32	0,45	0,45	0,36	0,30	0,30	0,60	0,91	1,08	1,33
Ostatní plochy	0,52	1,08	1,08	1,04	9,20	9,10	7,55	6,37	4,91	4,02

Počty mléčných ekofarem a produkce mléka v tis.litrů – rozdělení dle krajů (říjen 2011)

	BIO mlékárny			Konvenční mlékárny			Faremní zpracování a prodej ze dvora			Vlastní spotřeba		
	BIO	PO	Celk.	BIO	PO	Celk.	BIO	PO	Celk.	BIO	PO	Celk.
Jihočeský kraj Dojnice: 873												
Farmy	1			7		8	2		2	1		1
Nádoj	130			5200		5330	25		25	10		10
Plzeňský kraj Dojnice: 569												
Farmy				3	1	4	1		1	2		2
Nádoj				1481	2170	3651	50		50	32		32
Karlovarský kraj Dojnice: 688												
Farmy	1		1	3		3						
Nádoj	2617		2617	1405		1405						
Středočeský kraj Dojnice: 136												

Farmy				1		1	1		1	3	1	4
Nádoj				100		100	306		306	30	5	35
Ústecký kraj Dojnice: 523												
Farmy	6		6	1		1				5		5
Nádoj	1622		1622	240		240				70		70
Liberecký kraj Dojnice: 562												
Farmy	3		3	2		2	1		1	1		1
Nádoj	1813		1813	868		868	146		146	10		10
Královéhradecký kraj Dojnice: 50												
Farmy				2		2				1		1
Nádoj				263		263				10		10
Pardubický kraj Dojnice: 715												
Farmy	5		5	1		1				1		1
Nádoj	2825		2825	348		348				15		15
Kraj Vysočina Dojnice: 1612												
Farmy	10		10	4		4				5		5
Nádoj	6607		6607	1663		1663				70		70
Jihomoravský kraj Dojnice: 33												
Farmy	1		1							3		3
Nádoj	120		120							45		45
Olomoucký kraj Dojnice: 410												
Farmy	4		4				2		2	1		1
Nádoj	2326		2326				56		56	5		5
Moravskoslezský kraj Dojnice: 522												
Farmy	4		4				1		1	1		1
Nádoj	3340		3340				56		56	10		10
Zlínský kraj Dojnice: 295												
Farmy	2		2				2		2			
Nádoj	1852		1852				32		32			

Odbyt syrového biomléka

Vývoj obchodu biopotravinami v letech 2005-2008 je charakterizován výrazným nárůstem maloobchodního obrátu. V roce 2009 se již naplno projevila hospodářský útlum a stagnace maloobchodního obrátu, která trvá doposud. Právě stagnace maloobchodního obrátu a výrazný nárůst nabídky syrového biomléka českých producentů: únor 2009 – 33,5 tis.l denně; říjen 2011 – 80,7 tis.l jsou příčinou, že cca 40% biomléka vykoupeného biomlékárnami je zpracováno na konvenční výrobky.

Postavení českých producentů bioproduktů a výrobců biopotravin nepříznivě ovlivňuje také masivní dovoz biopotravin, který v roce 2009 dosáhl 46% maloobchodního obrátu; při započtení dovozu bioproduktů, z nichž byly v ČR vyrobeny biopotraviny, to však činilo již 68%. Dovoz surového biomléka ze Slovenska činil v roce 2009 23% zpracovaného biomléka a podíl dovozu mléčných biopotravin činil 16% (ÚZEI Praha, 2010), tzn. cca 40% obrátu za mléčné biopotraviny pocházelo z dovozu hotových mléčných výrobků a biopotravin vyrobených z dovezeného syrového biomléka.

Maloobchodní řetězce mají 76% podíl na maloobchodním obrátu za biopotraviny. Ze strany těchto řetězců je silný tlak na ceny výrobců/dodavatelů. Spotřebitelské ceny biopotravin jsou obecně vysoké (vysoké marže) a podstatně tak ovlivňují poptávku, maloobchodní obrát a tok peněz v oblasti ekologického zemědělství a výroby biopotravin.

Nepříznivá situace na trhu biopotravin a slabá pozice jednotlivých producentů biomléka (podniků participujících na veřejné zakázce) při uzavírání smluv s mlékárnami přirozeně vede k diskuzím a jednání o možném ustavení odbytového družstva na biomléko.

Chov koz a ovcí

V ČR neexistuje mlékárna zpracovávající kozí nebo ovčí mléko, proto je veškerá produkce ovčího a kozího biomléka zpracovávána na faremních mlékárnách nebo prodávána ze dvora.

Chov koz Ekofarmy	2009	2011	
	Faremní zpracování	Faremní zpracování	Prodej mléka ze dvora/vlastní spotřeba
Počet ekofarem	14	21	39
Počet chovaných koz	1599	1876	511
Dojivost (l/kus/den)	2,49	3,21	3,21
Roční dojivost (l/kus)	743	770,2	770,6
Mléčný tuk (%)	3,48	3,43	3,20
Bílkoviny (%)	3,10	3,03	3,30
Denní produkce (litry)	4950	6020	1642
Roční produkce (tis.l)	1188	1445	394

¹ dojně období 240 dní v roce

Chov ovcí Ekofarmy	2009	2011	
	Faremní zpracování	Faremní zpracování	Vlastní spotřeba
Počet ekofarem	5	11	7
Počet chovaných bahnic	821	2711	243
Dojivost (l/kus/den)	0,95	0,95	0,95
Roční dojivost (l/kus)	187	187	187
Mléčný tuk (%)			
Bílkoviny (%)			
Denní produkce (litry)	1024	3380	300
Roční produkce (tis.l)	153	507	45

Pozn.: období dodávek 150 dní v roce

Podpora produkce biomléka a biopotravin

Výsledky projektu BIOMLÉKO (www.bio-mleko.cz) jednoznačně prokázaly, že farmáři jsou s pomocí poradenství schopni rychle navýšit produkci a nabídku syrového kravského mléka. Limitující nejsou dotace, nýbrž poptávka. Podpora tedy musí směřovat na systematickou a cílenou osvětu a objektivní informování spotřebitele o ekologickém zemědělství a biopotravinách.

Z hlediska podpory podnikání na venkově, vytváření pracovních příležitostí a zlepšení ekonomiky podnikání malých farem je největší překážkou přístup dozorového státního orgánu SVS, resp. některých KVS. Konkrétně pro povolení/souhlas faremního zpracování a přímého prodeje je striktně vyžadováno splnění požadavků Nařízení ES č.853/2004, přestože se v článku 1, odst. 3 a 4 nařízení uvádí něco jiného.

Zkušenost přitom ukazuje, že právě farma s faremním zpracováním a prodejem ze dvora s výměrou 5 hektarů a chovem 20 dojených koz užíví rodinu, produkce 3 dojnic s prodejem mléka ze dvora umožňuje vytvořit jedno pracovní místo. Tento způsob realizace produkce farem přivádí spotřebitele na farmu (vytváří se přímý vztah mezi farmářem a spotřebitelem – přímá kontrola farmy spotřebitelem), současně je to nejúčinnější způsob propagace ekologického zemědělství a biopotravin s jasným multiplikačním efektem.

Pro faremní zpracování biomléka existuje možnost získání podpory dle opatření 1.1.3. PRV (Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům), vyjde v řadě případů draž než bez dotace, v důsledku nastavených pravidel pro poskytnutí dotace (většinou se jedná o malé stavební úpravy stávajících objektů na ohlášení). Zjednodušením pravidel poskytnutí dotace v tomto opatření by se výrazně podpořil rozvoj tohoto způsobu podnikání, vytváření pracovních příležitostí na venkově a zlepšení ekonomiky farem.

Nařízení ES č.853/2004

3. Toto nařízení se nevztahuje na ...

c) případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství výrobků z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli....

4. Členské státy stanoví v rámci vnitrostátních právních předpisů pravidla pro činnosti a osoby uvedené v odst. 3 písm.c), d) a e). Taková vnitrostátní pravidla zajistí dosažení cílů tohoto nařízení.

Takovým vnitrostátním předpisem je zákon č. 166/1999 Sb., který v §27a stanoví periodicitu provádění laboratorního vyšetření mléka:

1. při podávání žádosti...

2. při každé změně v ... nejméně však jednou za 6 měsíců.

Současně se zákon č.166/1999 Sb. odvolává na splnění „požadavků a kritérií stanovených...“ a odkaz zjevně směřuje na tabulku uvedenou v oddíle IX Nařízení ES 853/2004 v části III Kritéria pro syrové mléko, která uvádí „maximální přípustné počty mikroorganismů“, příp. somatických buněk u kravského mléka.

Nařízení současně v poznámce označené hvězdičkou uvádí, že se jedná o „klouzavý geometrický průměr za dobu dvou měsíců při alespoň dvou vzorcích ze měsíce“.

Protože Nařízení č. 853/2004, jak vyplývá z výše uvedeného, samo vylučuje svou platnost pro případy, kdy výrobce přímo dodává malá množství výrobků z prvovýroby konečnému spotřebiteli nebo místnímu maloobchodu, který je přímo dodává konečnému spotřebiteli, je vyžadování plnění požadavků tohoto Nařízení v takových případech protiprávní.

V některých krajích a obecně po celé republice se v rozporu s platnými předpisy pokoušejí pracovníci veterinárních správ tvrdit, že výroba mléčných výrobků z tepelně neošetřeného mléka je zakázána, přitom nařízení 853/2004 ve znění 1662/2005 jednoznačně uvádí:

3. a) Provozovatelé potravinářských podniků musí zavést postupy s cílem zajistit, aby syrové mléko splňovalo následující kritéria:...

b) Pokud je však syrové mléko od jiných druhů než od krav určeno na produkci výrobků ze syrového mléka postupem, který nezahrnuje tepelnou úpravu, musí provozovatelé potravinářských podniků učinit opatření, jimiž zajistí, aby použité syrové mléko splňovalo následující kritérium:

Obsah mikroorganismů při 30 °C (na ml): ≤ 500 000 (*)

(*) Klouzavý geometrický průměr za dvoutměsíční období, alespoň dva vzorky za měsíc.

Dále totéž nařízení uvádí:

II. POŽADAVKY NA TEPELNÉ OŠETŘENÍ

1. Pokud syrové mléko, mlezivo, mléčné výrobky nebo výrobky z mleziva procházejí tepelným ošetřením, provozovatelé potravinářských podniků musí zajistit, aby toto ošetření splňovalo požadavky stanovené v kapitole XI přílohy II nařízení (ES) č. 852/2004. Provozovatelé musí zejména zajistit, aby následující postupy byly prováděny v souladu s uvedenými specifikacemi:...

A dále:

Při zvažování, zda podrobit syrové mléko a mlezivo tepelnému ošetření, provozovatelé potravinářských podniků musí: zohlednit postupy vyvinuté v souladu se zásadami HACCP podle nařízení (ES) č. 852/2004

a dále:

III. KRITÉRIA PRO SYROVÉ KRAVSKÉ MLÉKO

1. Provozovatelé potravinářských podniků vyrábějící mléčné výrobky musí zavést postupy s cílem zajistit, aby bezprostředně před zpracováním byl:

a) v syrovém kravském mléce používaném pro výrobu mléčných výrobků obsah mikroorganismů při teplotě 30 °C nižší než 300 000 na ml a

b) ve zpracovaném kravském mléce používaném pro výrobu mléčných výrobků obsah mikroorganismů při teplotě 30 °C nižší než 100 000 na ml.

A dále:

Kromě požadavků stanovených ve směrnici 2000/13/ES, s výjimkou případů uvedených v čl. 13 odst. 4 a 5 uvedené směrnice, musí označení zřetelně uvádět:

a) v případě syrového mléka určeného k přímé lidské spotřebě slova ‚syrové mléko‘;

b) v případě výrobků vyrobených za použití syrového mléka výrobním postupem, jenž nezahrnuje žádné tepelné ošetření ani žádné fyzikální nebo chemické ošetření, slova ‚ze syrového mléka‘;